

ROLUL PARTIDULUI POLITIC ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR POLITICE (CAZUL REPUBLICII MOLDOVA)

Tatiana BEDROS, Victor SACA

Catedra Științe Politice și Educație Civică

This article underlines the role of political parties into the political system and their direct correlation with different political regimes in a national state. Otherwise, there are presented the political relations in the totalitarian, authoritarian and democratic periods of Republic of Moldova. This transition from a totalitarian to a democratic regime has been gradually realized the establishment and definitive consolidation of national multiparty system. In this way, the research paper comprises a detailed analysis of political relations between parties and their priority tendencies.

În cadrul sistemului politic, partidul politic constituie un element esențial, mai ales în condițiile regimurilor democratice. Astăzi viața sociopolitică din Republica Moldova este dificil de imaginat în afara partidelor politice, chiar dacă ele nu se bucură de o mare popularitate. Conform unor sondaje efectuate de către Institutul de Politici Publice, nivelul de interes al populației republicii pentru *politică* rămâne a fi în continuare scăzut – ceva mai mult de jumătate din aceasta este puțin interesată de politică, deplina încredere a populației în partidele politice reprezentând doar 22% [1]. Totodată, menționăm că soarta democrației în acest stat depinde, în cele din urmă, de evoluția și voința partidelor politice, de modul în care acestea colaborează între ele în vederea realizării unor scopuri și a unor interese ce țin de binele comun.

Pornind de aici, rolul partidului politic în cadrul sistemului de relații politice este diferit, în dependență de regimul politic existent într-un stat, într-o anumită perioadă de timp. Astfel, în regimul totalitar partidul ce guvernează se impune societății în întregime, tinzând „să-și garanteze că nici o ideologie de alternativă sau structură instituționalizată nu va contesta monopolul ei asupra puterii în sferile învățământului, ideilor sociale și în sistemul de convingere” [2]. Anihilând din start prezența oricărei forțe politice instituționalizate, în cazul totalitarismului nu putem vorbi despre existența unui sistem „sănătos” de relații politice, relațiile aici având formă de dictat, impunere, constrângere abuzivă, ele existând mai mult în interiorul „partidului unic”. Putem afirma, deci, că există un puternic nucleu de relații intrapartinice pe verticală de sus în jos, conducerea de vârf dirijând toate acțiunile și pașii întreprinși de partid. De asemenea, în cazul acestui regim, partidul conducător impune volens-nolens deciziile și hotărârile sale societății în întregime, neținând cont de dezideratele acesteia. Influența unui astfel de regim l-a simțit și Moldova, ca parte a Uniunii Sovietice, până la dezmembrarea acesteia din urmă.

Regimul autoritar, spre deosebire de cel totalitar, are la bază dictatura unei persoane, sau a unui grup de persoane, care nu permite opoziția politică, dar care păstrează autonomia personalității și a societății în sferile extrapolitice. Atare regim, deși nu interzice pluralismul politic, nu oferă posibilități reale de manifestare a partidelor politice, ele existând nu ca factor decizional în cadrul sistemului politic, ci ca marionete ale guvernului.

Deci, rolul partidului politic în acest sistem de relații este nul.

O situație cu totul distinctă se creează în cazul democrației liberale, unde partidele politice reprezintă un fenomen omniprezent în politicul societății, ele jucând un rol dominant în realitatea constituțională, adică în procesul de decizie politică și în cel de legitimare a acestor decizii. În Republica Moldova, odată cu declararea independenței, s-au creat condiții propice pentru trecerea de la regimul totalitar la unul democratic. Prin urmare, s-au creat condiții favorabile pentru afirmarea și dezvoltarea pluripartidismului, a aceluși „ansamblu de relații politice cu caracter istoric în cadrul căruia unul sau mai multe partide îndeplinesc un rol relativ constant cu funcții specifice, fiind un element determinant și definitoriu în componența structurală și în mecanismul funcțional al unui regim politic dat” [3].

Așadar, în regimul politic care se vrea a fi democratic, partidul politic inițiază și comportă legăturile reciproce, mai mult sau mai puțin durabile, stabile, între membrii săi, precum și relațiile cu alte instituții [4].

Pentru a realiza o apreciere la justa valoare a funcțiilor îndeplinite de partide în sistemul relațional politic, de la apusul regimului sovietic și pe parcursul perioadei de tranziție, vom analiza evoluția relațiilor interpartidiste

pornind de la etapa constituirii și până în prezent a sistemului pluripartidist din Republica Moldova. Dacă ar fi să etapizăm devenirea acestui sistem, putem evidenția următoarele sale etape:

I. Anii 1988-1990, ce constituie etapa creării sistemului pluripartidist, devenită posibilă datorită liberalizării regimului comunist inițiată de perestroica gorbaciovistă. La sfârșitul anilor '80 – începutul anilor '90 mișcările social-politice din Moldova apăreau în baza unor enorme segmente ale populației, a necesităților renașterii naționale exprimate îndeosebi de mișcările Frontul Popular, Găgăuz-Halcî, Vozrojdenie etc. sau ale antirenașterii (în persoana Interfront-ului, OSTK-ului etc.). Această distanțare pe eșichier a și favorizat existența unor relații problematice, dificile. Relațiile interpartidiste erau tensionate și datorită neadecvării intereselor ce le reprezentau, politica promovată de organizațiile social-politice fiind bazată pe factorul emotiv, pe irațional, pragmatismul lipsind cu desăvârșire.

II. Ce-a de-a doua etapă – anii 1991-1993 – este caracterizată prin constituirea sistemului pluripartidist în Republica Moldova. Obținerea independenței a dat un nou impuls creării sistemului pluripartidist în țară.

Partidele pretind deja a reprezenta nevoile și interesele sociale (impuse în prim-plan), fără însă a le face față. Către anul 1993 au fost înregistrate 26 de partide și organizații social-politice [5] ele fiind, însă, slabe și puțin influente. Pluripartidismul format era atunci divizat în 3 grupe: **flancul drept**, reprezentat de forțele politice ce doreau unirea Moldovei cu România, precum: Frontul Popular Creștin-Democrat, Partidul Național-Creștin, Formațiunea „Moldova Democratică” etc., independența țării fiind pentru ele o etapă intermediară de scurtă durată; **flancul stâng**, reprezentat de forțele propuse care doreau restabilirea statului sovietic într-o formă sau alta, cum ar fi Blocul Socialist din Moldova și Mișcarea „Unitate – Единство”. Și acestea din urmă negând independența statului. Iar **sectorul de centru** era ocupat de formațiunile ce se pronunțau pentru păstrarea și consolidarea statalității Republicii Moldova și a sistemului ei politic, spre exemplu: Partidul Social Democrat din Moldova (PSDM), Partidul Democrat Agrar din Moldova (PDAM), Uniunea Tineretului din Moldova (UTM).

La această etapă, interacțiunea dintre formațiunile politice din cadrul acestor 3 grupe în cel mai bun caz nu avea nici un caracter, iar în cel mai rău caz acestea constituiau relații de rivalitate deschisă [6]. Rolul partidelor politice în cadrul sistemului de relații politice la această treaptă este unul negativ-distructiv, deoarece ele nu doar stabilesc relații de conflict, nerealizând nici o încercare de a colabora, de a găsi un numitor comun în stabilirea vectorului politic al țării, dar se pronunță și pentru negarea independenței, adică a sistemului politic existent la acea perioadă.

III. Etapa a treia – anii 1994-2000 – ține de consolidarea pluripartidismului, instituționalizarea lui definitivă în sistemul politic al țării. Primele alegeri parlamentare din februarie 1994 au demonstrat că partidele politice devin componente indispensabile ale procesului democratic. În această perioadă, partidele politice acumulează experiență de participare la alegerile parlamentare, prezidențiale și locale, încadrându-se în adevărata competitivitate, deprinzându-se cu regulile democratice ale jocului politic. Ele erau în căutarea compromisurilor și a coalițiilor. Însă, realizarea acestora din urmă nu s-a lăsat fără prezența unor anumite paradoxuri, abateri de la firesc. De exemplu, Alianța pentru Democrație și Reforme (ADR) din Parlamentul Republicii Moldova, apărută în urma alierii a 3 fracțiuni parlamentare (Convenția Democratică (care ulterior s-a scindat), Mișcarea pentru o Moldovă Democratică și Prosperă și Partidul Forțelor Democratice) inițial și-a determinat interesul comun al participanților, asumându-și responsabilitatea pentru guvernare. Ulterior, însă, în lupta pentru posturi de conducere, Frontul Popular Creștin-Democrat relaționează cu Partidul Comuniștilor, aflat în opoziție, acordând vot de neîncredere guvernului reformator Sturza și contribuind în cele din urmă la criza guvernamentală din țară.

Acțiunea dată este catalogată de unii analiști drept un compromis, un consens, o nouă etapă în dezvoltarea relațiilor politice, în general, și a celor interpartidiste, în particular, accentul plasându-se pe logica pragmatismului politic, renunțându-se la rigiditatea ideologico-doctrinară a unor programe politice de partid. Însă, acest act nu cunoaște o justificare bazată pe logica jocului politic, el fiind mai mult o ecuație a intereselor particulare, fapt demonstrat îndeosebi de fracțiunea Frontului Popular Creștin-Democrat.

Prin urmare, interesele înguste ale forțelor din coaliție nu au fost în stare să cedeze în favoarea interesului general al țării, aici fiind binevenită afirmația lui Nicolae Iorga că „în lupta pentru glorie, pentru câștig, stegulețele de partid se pun în locul marelui steag al țării” [7]. În acest context, considerăm că coalițiile actuale moldovenești, ca și cele istorice, sunt în majoritate un instrument al falsificării vieții politice, al manipulării politice. Fiind „cuprinse de confruntări interne pentru dominație și liderism, obținerea dividendelor politice,

ele repede se destramă, confirmând tendința creșterii multipolarului distructiv, cu anumite malformații la nivel de eșichier politic în ansamblu și la nivel de orientare politică în parte” [8]. Trebuie de menționat că în perioada respectivă s-a făcut prezent și fenomenul boom-ului partidist, numărul de partide înregistrate în această perioadă ajungând până la 60. Iar după reînregistrarea inițială la răscrucea anilor 1998-1999 numărul acestora s-a redus la 29 de formațiuni social-politice. Prezența acestui fenomen nicidecum nu semnifică o sporire a interesului cetățenilor față de politică sau existența unor interese sociale ce au dorit a fi reprezentate de partide, ci mai degrabă denotă crize de interese și relații apărute în interiorul unor partide deja create, probleme relaționale între lider și membrii partidelor. Din astfel de conflicte rezultând scindări, abandonări și, în ultimă instanță, creări de noi partide (Partidul Renașterii și Concilierii din Moldova, Uniunea Centristă din Moldova etc.). Rolul unor astfel de partide este mai curând unul neutru, ele fiind niște „partide de buzunar” fără o oarecare amprentă sesizabilă pe arena politică autohtonă.

IV. Etapa a patra, 2001 – până în prezent, reprezintă o etapă de maturizare a relațiilor politice în cadrul sistemului partidist. Posibil, experiența acumulată (atât pozitivă, cât și negativă) în ceea ce privește funcționarea pluripartidismului în condițiile unui partid de guvernământ (Parlamentul anului 1994) și în condițiile unei coaliții de guvernământ (Parlamentul anului 1998) relevă maturizarea formațiunilor politice, trecerea lor de la romantismul politic la realismul politic. Această etapă coincide cu instaurarea regimului parlamentar în republică, a regimului „exclusiv al partidelor politice” [9]. Câștigarea alegerilor în 2001 de către Partidul Comuniștilor (71 mandate din 101) a dus la crearea situației în care toate deciziile și hotărârile politice erau luate de către partidul de guvernământ, acesta nefiind stingherit în acțiunile sale, decât arareori de vocea „înăbușită” a opiniei publice, precum și de unele acțiuni întreprinse de opoziție (manifestările stradale organizate de PPCD). În această perioadă relațiile dintre putere și opoziție sunt întruchipate sub forma unor critici dure aduse partidului de guvernământ de către PPCD, aflat în opoziție. Blocul Electoral Alianța Braghiș, aflat și el în opoziție, de asemenea manifestă unele nemulțumiri față de guvernare, el rămânând, însă, în umbra activismului criticist al PPCD-ului. Aceste partide rareori ajung la relații de consens, și chiar dacă reușeau, acest fapt se realiza sub influența factorului politic din exterior.

După cum din particularitățile relațional-politice de partid fac parte diversele colaborări și asocieri de interese interpartinice și crearea blocurilor, alianțelor și coalițiilor politice [10], o astfel de particularitate a constituit și Blocul Electoral „Moldova Democrată” la alegerile parlamentare din martie 2005. Acest bloc odată intrat în Parlament, alături de PPCD și PCRM, a falimentat, dezmembrându-se. Fapt ce demonstrează că relațiile dintre partide, dintre părțile blocului au un caracter mai degrabă formal, activizându-se întrucâtva doar în perioada campaniilor electorale. Practica politică tranzițională pune în evidență faptul că „o cointeresare sporită de a se asocia în coaliții manifestă partidele mici, slab influente, care nu au șanse de a trece pragul electoral, însă vor să supravețuiască politic” [11].

Astfel, Partidul Democrat, având ca lider pe Dumitru Diacov, avea puține șanse de a trece pragul electoral, dat fiind imaginea perimată a acestuia; Partidul Social Liberal (PSL), relativ tânăr, deși liderul partidului Oleg Serebrian este considerat o personalitate politică notorie, niciodată nu a reușit să treacă pragul electoral, el fiind și puțin cunoscut electoratului; în fine, Alianța Moldova Noastră (AMN), lider Serafim Urechean, a și fost catalogată drept „locomotiva electorală” a blocului.

Și iarăși sub umbrela pragmatismului politic, interesele înguste ale liderilor de partid au dus la crearea unei situații paradoxale. Și anume: PPCD, care de când există ca formațiune politică a criticat vehement activitatea și calitatea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova, PD și PSL, fiind toate în opoziție față de PCRM, au votat la 4 aprilie 2005 un președinte comunist. Acest gest a dus nemijlocit la dezamăgirea electoratului acestor partide, consecința făcându-se realmente vizibilă la alegerile locale din iunie 2007. Asemenea situație amintește de cele menționate de Alexis de Tocqueville: „Partidele mici nu au, în general, un crez politic... Mijloacele pe care le folosesc sunt meschine ca și scopul pe care și-l propun... Marile partide răscolesc societatea, cele mici o agită; unele o sfâșie, celelalte o corup; primele se salvează punând-o uneori în mișcare, celelalte o tulbură întotdeauna fără folos” [12].

Astăzi, partidele nu par a se mai certa decât pe motive de rivalitate personală. Aripile din cadrul partidelor și-au pierdut aproape complet importanța, ele nu mai reprezintă decât un instrument de cotare a deciziilor luate de anumite persoane, ele au rămas simple grupări de afinități [13].

De regulă, relațiile politice își fundamentează acțiunea pe o ideologie care, în cele mai multe cazuri, se materializează în programe și doctrine politice. Acest fapt conferă relațiilor politice un pronunțat caracter și

conținut ideologic partinic. În ce privește Republica Moldova, în lipsa unei identități ideologice clare, interesele și relațiile partidiste devin puternic influențate de fenomenul personalizării partidelor, fenomen specific societăților în tranziție, lipsite de o cultură politică esențială. De aceea, actualmente în Republica Moldova structurile politice sunt constituite mai curând în jurul anumitor figuri, lideri politici și mai puțin în baza unor idei temeinice susținute de către o anumită parte a populației [14]. Astfel încât 79% din persoanele intervievate consideră că membrii de vârf ai partidelor au grijă doar de bunăstarea lor și doar 13% din ele sunt de părere că partidele au grijă ca populația să trăiască bine [15].

În cele din urmă, nu putem vorbi de relații politice consolidate între partidele politice, relații bazate pe realizarea consensului. Însuși parteneriatul politic între PCRM și PPCD e unul la nivel de interese și relații personale, nicidecum unul la nivel politic. În cazul dat nu există o relație putere-opoziție, ci doar relații între Vladimir Voronin și Iurie Roșca. Celelalte partide aflate în opoziție îndeplinesc același rol de manechine ca și cele anterioare lor, constatând neajunsurile guvernării, fără a propune ceva de alternativă. Prin urmare, putem constata că, deși partidele politice au realizat salturi considerabile, de la un sentimentalism și iraționalitate social-politică la un pragmatism politic, la o analiză la rece a intereselor și a realității politice, relațiile dintre acestea sunt, totuși, dificile, urmare a lipsei de cultură politică între liderii politici, consecință a intereselor mici ale membrilor de partid etc. Alegerile locale care au avut loc în 2007 și perioada ce a urmat după aceste alegeri nu au înregistrat modificări substanțiale în viața de partid (excepție Partidul Liberal) – nici la capitolul relațiilor dintre partide, nici la cel al ponderii lor în sistemul partidist.

Considerăm că Republica Moldova are nevoie de partide mari, în sensul în care le-a definit Alexis de Tocqueville: „Eu numesc partide politice pe acelea care sunt legate mai mult de principii, decât de consecințele lor; mai mult de generalități decât de cazurile particulare; de idei și nu de oameni. În general, aceste partide au trăsături mai nobile, pasiuni mai generoase, convingeri mai reale, o comportare mai sinceră și mai îndrăzneată decât celelalte. Interesul particular, care în toate pasiunile publice joacă rolul cel mai important, se ascunde aici cu mai multă abilitate sub vălul interesului general; uneori izbutește chiar să se ferească de privirile celor pe care îi însuflețește și îi determină să acționeze”. Astfel de partide ar juca un rol pozitiv atât în sistemul de relații politice, cât și în cadrul sistemului politic în general.

Referințe:

1. *A se vedea*: Barometrul de Opinie Publică. Republica Moldova. Noiembrie 2006.
2. Juc V., Spinei T. Rolul partidelor în stabilirea sistemului politic din Republica Moldova. - În: Pluripartidismul în Moldova. - Chișinău, 2000, p.71.
3. Turco T. Fragmentarea sistemelor partidiste democratice. - În: Pluripartidismul în Moldova. - Chișinău, 2000, p.139.
4. Saca V. Partidul ca instituție în contextul interesului și relației politice de tip tranzițional. - În: Pluripartidismul în Moldova. - Chișinău, 2000, p.120.
5. Moșneaga V., Rusnac Gh. Pluripartidismul în Moldova: etapele și tendințele de bază ale consolidării. - În: Pluripartidismul în Moldova. - Chișinău, 2000, p.107.
6. Ibidem, p.108.
7. Saca V. Partidul ca instituție în contextul interesului și relației politice de tip tranzițional. - În: Pluripartidismul în Moldova. - Chișinău, 2000, p.124.
8. Saca V. Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii. - Chișinău, 2001, p.247.
9. Seiler D.L. Partidele politice din Europa. - Iași: Institutul European, 1999, p.3.
10. Saca V. Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii, p.246.
11. Ibidem, p.247.
12. Alexis de Tocqueville. Despre democrație în America, p.239.
13. Democrația. Și-au pierdut partidele puterea? www.dadalos.org.
14. Frunțaș P. Unele particularități ale sistemului pluripartidist din Republica Moldova. - În: Pluripartidismul în Moldova. - Chișinău, 2000, p.84.
15. Barometrul de opinie publică, Decembrie 2005, www.ipp.md.

Prezentat la 12.10.2007